

O'ZBEK XALQ MAQOLLARIDA OILA-NIKOH MUNOSABATLARINING IFODALANISHI

Nabiyeva Nilufar

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Ijtimoiy fanlar
fakulteti Sotsiologiya yo'nalishi 1-kurs talabasi*

***Annotatsiya.** Biz ushbu maqolda o'zbek xalq maqollarida oila-nikoh munosabatlarining ifodalanishi juda katta ahamiyatni o'rgandik. Bu maqollar oila birlik va muhabbatini, oila a'zolarining bir-birlariga qaramasdan yordam berishini, ota-onalar bilan farzandlar orasidagi sevgi va hurmatni ta'kidlaydi. Oilaning bir-biriga qaramasdan yordam berish, muhabbat va hurmat tufayli birga yashashni o'rgatadi. Maqollarda oila-nikoh munosabatlarining mustaqillik, adolat va hurmat asosida o'z-o'zini o'rganish va rivojlanish imkoniyatiga ega bo'lishi ham ta'kidlanadi.*

***Abstract.** In this proverb, we studied the great importance of expressing family-marriage relations in Uzbek folk proverbs. These proverbs emphasize family unity and love, family members help each other, love and respect between parents and children. It teaches families to live together through mutual support, love and respect. The proverbs emphasize that family-marriage relationships have the opportunity to learn and develop on the basis of independence, justice and respect.*

***Kalit so'zlar:** oila, baxt, muhabbat, yurt, tinchlik, hurmat, farzand.*

***Key words:** family, happiness, love, country, peace, respect, child.*

Oila qadimgi davrlardan buyon muqaddas hisoblanib kelingan, biroq er bilan xotinning qonuniy nikohdan o'tib bir birlari bilan baxtli hayot kechirishlari bilan cheklanib qolmasdan, balki ular nasl nasabining davomchisi bo'lgan farzandlar

tarbiyasi ularning komil inson bo'lib voyaga yetishi bevosita oilaga bog'likdir. Qadimda er-xotin munosabatlarini ayniqsa, ayolning o'rnini yuqori darajada baholaganlar. Demak ayollarning o'rni mavqei yurish turishi o'zlarini tutishi o'zlariga emas, balki butun xalqqa ta'sir yetishi mumkinligini tushunib yetishgan.

Shuning uchun prezidentimiz ham yurtimiz ravnaqi va rivojlantirish uchun asosiy poydevor oila deb oila mustahkamligiga alohida e'tibor qaratmoqdalar ularning quydagi konsepsiyasi ham misol bo'lishi mumkin.

Oila institutini takomillashtirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish, bu jarayonda davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari va fuqarolarning yaqin hamkorligini hamda faol rolini ta'minlash maqsadida, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 2-fevraldagi "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5325-son Farmoniga muvofiq:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga binoan oila jamiyatning asosiy bo'g'ini hamda jamiyat va davlat muhofazasida bo'lish huquqiga ega ekanligi ma'lumot uchun qabul qilinsin.

2. Quyidagilar O'zbekiston Respublikasida oila institutini mustahkamlash bo'yicha asosiy yo'nalishlar etib belgilansin:

oila institutini mustahkamlashning institutsional va huquqiy asoslarini takomillashtirish, ijtimoiy sheriklikni kuchaytirish;

zamonaviy oilani mustahkamlash va rivojlantirish masalalari bo'yicha fundamental, amaliy va innovatsion tadqiqotlar olib borish;

demografik rivojlanishni rag'batlantirish va oila farovonligi darajasini oshirish;

oilaning tarbiyaviy-ta'lim salohiyatini mustahkamlash, jamiyatda an'anaviy oilaviy qadriyatlarni saqlash, oilalarda ma'naviy-axloqiy muhitni yaxshilash;

oilalarga ta'sirchan metodik, konsultativ va amaliy yordam ko'rsatishning samarali tizimini yaratish.

3. Quyidagilar:

O'zbekiston Respublikasida oila institutini mustahkamlash konsepsiyasi muvofiq;

O'zbekiston Respublikasida oila institutini mustahkamlash konsepsiyasini amalga oshirish bo'yicha "Yo'l xaritasi" Vazirliklar, idoralar, mahalliy davlat hokimiyati organlari va boshqa tashkilotlar rahbarlari "Yo'l xaritasi"da nazarda tutilgan tadbirlar sifatli hamda to'liq bajarilishi uchun shaxsan javobgar ekanligi belgilab qo'yilsin.

"Oila" markazi respublikada 2019-yilda va keyingi yillarda Xalqaro oila kunini nishonlash to'g'risidagi Hukumat farmoyishi loyihasini 2018-yil 1-sentabrga qadar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga kiritsin.¹

Shuningdek, qadimdan xalqimizda oilaga muqaddas xazina deb qaralgan. Bu mavzuga o'zbek xalq maqollarda ham o'z ifodasini topgan.

O'zbek xalq maqollarida oila-nikoh munosabatlarining ifodalanishi juda katta ahamiyatga ega. Bu maqollar oila birlik va muhabbatini, oila a'zolarining bir-birlariga qaramasdan yordam berishini, ota-onalar bilan farzandlar orasidagi sevgi va hurmatni ta'kidlaydi. Oila a'zolarining bir-biriga yordam berish, muhabbat va hurmat tufayli birga yashashni o'rgatadi. Maqollarda oila-nikoh munosabatlarining mustaqillik, adolat va hurmat asosida o'z-o'zini o'rganish va rivojlanish imkoniyatiga ega bo'lishi ham ta'kidlanadi.

O'zbek xalq maqollarida oila munosabatlarining ifodalanishi va bu mavzuga oid aksariyat maqollar oilaviy munosabatlarni, oila a'zolarining birgalik va birligini, hurmat va muhabbatni ifodalaydi. Bu maqollarda oila munosabatlari, oilaviy qadryatlar va oila a'zolari orasidagi munosabatlar o'zgacha uslubda ifodalangan. Quyidagi misollar O'zbek xalq maqollarida oila munosabatlarining ifodalanishini ko'rsatadi:

1. Ayolning sarishtasi — Ro'zg'orning farishtasi. Bu maqolda ayolning oila

¹ PQ-3808-сoH 27.06.2018 <https://lex.uz/docs/-3797625?ONDATE=13.06.2023>

a'zolari orasidagi munosabatlarni ifodalaydi va ularning bir-birlariga qarshlari hurmat va muhabbatini ta'kidlaydi. "Sarishta" so'zi ayolning ozodaligini anglatadi.

2. Biyaning yugurigi yaxshi, xotinning — epchili. Bunda o'zaro hurmat va muhabbatga asoslangan munosabatlar o'z oilaviy mohiyatini ta'minlaydi va ularni bir-birlari bilan qo'llab-quvvatlashadi. Bu yerda "biya" va "xotin"ning abjirligi nazrda tutilgan.

3. Er — quyosh yo'ldoshi, xotin — umr yo'ldoshi. Ushbu maqolda erkak va ayolning bir-biriga qadr-qimmatligini ko'rsatadi. Erning qiyinliklarida va xotining istiqbollari va fikrlarida bo'lishi zarur. Bu maqola erkak va ayolning bir-biriga qadr-qimmatligini, bir-biriga qo'llab-quvvatlashini ko'rsatadi.

4. Inoq oilada beshik bo'shamas. Bu maqolda oila mustahkam bo'lsa keyinigi shu oilada Baraka bo'lishi va gullab yashnashi nazrda tutilgan.

Bu misollar O'zbek xalq maqollarida oila munosabatlarning ifodalanishini namoyish etadi va oilaviy munosabatlarning muhimligini ko'rsatadi. Maqollarda aks ettirilgan mohiyatlar oilaviy munosabatlarni o'z ichiga olgan hurmat, adolat, muhabbat, birlik va birlig kabi mohiyatlarga asoslanganligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. PQ-3808-сoн 27.06.2018
2. "O'zbek xalq maqollari" T.Mirzayev,A. Musaqulov. Toshkent(2005).
3. J.Raymond "Naprijonnost v poslovitsah" Zapadny folklor. 1956
4. <https://en.wikipedia.org/wiki/Proverb>